

cach. Odmawia on im wartości historycznej, ale uznaje je za źródło informacji o stanie umysłów w Danii w drugiej połowie XIX w. Natomiast Jens Chr. Vesterskov Johansen w *Indizien und Beweise* zajął się rolą poszlak i dowodów w procesach przeciwko czarownicom w miastach Ripen i Tondern. Dochodzi on do wniosku, że zarówno procesy akuzacyjne, jak i procesy inkwizycyjne przeciwko czarownicom mogły doprowadzać do takich samych wyników.

Louis Carlen, który w trzecim tomie *Forschungen* przedstawił wyniki swoich badań nad elementami prawnymi zawartymi w opowiadaniach z terenu północnych Włoch, podjął obecnie ten sam temat w odniesieniu do terenu Francji (z pominięciem Gaskonii i Pirenejów), znajdując tam również wątki prawne, zwłaszcza z dziedziny prawa karnego, a także procesu karnego, m. in. sądy boże w postaci różnego rodzaju prób. Rzadziej występują wątki z dziedziny prawa prywatnego, a także niektóre czynności rytuału prawnego. W sumie przekazy te pozwalają na orientację, jak lud francuski przyjmował i oceniał pojęcia prawne swego czasu.

WITOLD MAISEL (Poznań)

Zygryd Rymaszeowski, *Łacińskie teksty Landrechtu Zwierciadła Saskiego w Polsce. Jaskier — tekst główny i noty marginesowe* (Acta Universitatis Lodziensis, Folia Iuridica, 18), Łódź 1985, ss. 226+Tabele (ss. 51).

Wnikliwe i pracochłonne studia Zygryda Rymaszeowskiego nad rękopisami *Landrechtu Zwierciadła Saskiego w Polsce*, które zaowocowały w 1975 r. wydaniem przez niego *Łacińskich tekstów Landrechtu Zwierciadła Saskiego w Polsce, versio Vratislaviensis, versio Sandomiriensis, Łaski* (por. rec. CPH XXIX, 1977, z. 1, s. 136, 137), doczekały się szczęśliwie kontynuacji w postaci tomu poświęconego dziełu Mikołaja Jaskiera, *Iuris Provincialis, quod Speculum Saxonum vulgo nuncupatur libri tres* (Kraków 1535). Z. Rymaszeowski zastosował w obu swoich dziełach nie tylko wspólny tytuł, lecz także tę samą metodę pracy i ten sam układ treści, co ogromnie ułatwia korzystanie z ich wyników. Oprócz tekstu głównego *Iuris Provincialis*, M. Jaskiera, autor poddał badaniu także noty marginesowe, pozostawiając bez badania znajdujące się w dziele glosy. Przyczyną takiej decyzji jest fakt, że — jak wyznaje autor we wstępie — „ich opracowania może podjąć się jedynie romanista, zorientowany w średniowiecznych mutacjach prawa rzymskiego i w prawie kanonicznym”. Takie postawienie sprawy uznać należy za w pełni uzasadnione, a dla naszych romanistów powstaje w tej sytuacji obowiązek dokończenia tak pomyślnie przez Z. Rymaszeowskiego zainicjowanych i przeprowadzonych badań. Autor recenzowanej pracy analizuje tekst dzieła M. Jaskiera, konfrontując go stale z odpowiednimi partiami tekstu niemieckiego (wyd. K. A. Eckhardta oraz C. G. Homeyera), co wymaga znakomitego opanowania łaciny i języka staroniemieckiego. Autor wykazał się znajomością obu tych języków w stopniu najwyższym. Nie ogranicza się on jednak w swoich badaniach do śledzenia różnic występujących w badanych tekstach, lecz dokonuje także interpretacji poszczególnych przepisów, dając w ten sposób historykom prawa gotowy komentarz do dzieła M. Jaskiera, co ogromnie ułatwi im pracę nad problematyką prawa niemieckiego w Polsce.

Recenzowana praca składa się z trzech rozdziałów oraz aneksu z tabelami, ilustrującymi wywody autora. Opracowany przez niego kwestionariusz pytań jest bogaty i wnikliwy. W rozdziale I zastanawia się Z. Rymaszeowski nad przyczynami

podjęcia przez M. Jaskiera pracy edytorskiej i widzi je w wadliwości dawniejszych wydań. Rozważa także, jakiego typu pracę wykonał M. Jaskier i przekonująco wywodzi, że jest to praca kompilatorska, a nie tylko tłumaczenie. Z. Rymaszewski poświęcił też wiele uwagi ustaleniu pochodzenia tekstu dzieła M. Jaskiera i stosując bardzo pomysłowe rozważania dokonuje ustaleń, które zostaną zapewne przez krytykę zaakceptowane.

Następnym problemem, który zafrapował Z. Rymaszewskiego, była sprawa sposobu traktowania przez M. Jaskiera tekstów Landrechtu. Autor dochodzi do wniosku, że Jaskier poddawał te teksty własnej obróbce, w związku z czym słusznie proponuje wprowadzenie na określenie jego dzieła nazwy „redakcja Jaskiera”.

Badania analityczne dzieła M. Jaskiera zajmują dwa najobszerniejsze rozdziały pracy — drugi, poświęcony tekstowi głównemu *Ius Provinciale* i trzeci, zajmujący się notami marginesowymi (określenie to słusznie wprowadza autor do swoich rozważań, nie przyznając im wagi glos ze względu na ich treść). W obydwu tych rozdziałach, jak i siedmiu tabelach analitycznych, a także w licznych przypisach, wykazuje autor pomysłowość tak w przeprowadzaniu subtelnych dociekań genezy, porównawczych, jak i w ocenie wkładu pracy M. Jaskiera. Bierze on przy tym pod uwagę różne możliwe aspekty sprawy. Bada treść, pochodzenie, wpływ glosy, dokonane zmiany, opuszczenia, a także poczynione uzupełnienia, podział na artykuły. W sumie Zygfryd Rymaszewski z trudnego dzieła M. Jaskiera wydobyl informacje i ustalenia, które stanowią trwałą wkład do naszych badań nad źródłami prawa sasko-magdeburskiego w Polsce.

WITOLD MAISEL (Poznań)

Jean-Marie Cauchies, *La législation princière pour le comté de Hainaut, Ducs de Bourgogne et premiers Habsburg (1427 - 1506). Contribution à l'étude des rapports entre gouvernants et gouvernés dans les Pays-Bas à l'aube des Temps Modernes* (Publications des Facultés Universitaires Saint-Louis, 24), Bruxelles 1982, ss. 672.

Praca Jean-Marie Cauchies, profesora historii prawa na Facultés Universitaires Saint-Louis w Brukseli i Université Catholique w Louvain, stanowi dzieło ze wszech miar godne uwagi nie tylko belgijskiego historyka prawa. Jej przedmiotem jest ustawodawstwo książęce w hrabstwie Hainaut w latach 1427-1506, to jest w czasach, kiedy suwerenność nad nim należała do książąt Burgundii, a po śmierci Karola Śmiałego (Charles le Téméraire) w 1477 r. przeszła wraz z ręką jego córki Marii w posiadanie Habsburgów. Hrabstwo Hainaut ze stolicą w Mons stanowi dziś jedną z francuskojęzycznych prowincji Królestwa Belgii. W przeszłości wchodziło w skład południowych Niderlandów.

Już sam rozmiar pracy sprawia imponujące wrażenie. Wraz z bibliografią, wykazem źródeł, aneksami podającymi informacje o najważniejszych przedsięwzięciach ustawodawczych w opisywanym przez autora miejscu i czasie, indeksem imion własnych oraz spisem treści, liczy ona 670 stron formatu 4°. Bibliografia obejmuje aż 870 pozycji (wydawnictw źródłowych, monografii i artykułów). Wykaz źródeł zawiera 2264 różnych sygnatur zespołów archiwalnych przechowywanych w 27 archiwach i bibliotekach w Belgii i Francji.

Część pierwsza dzieła nosi nieco skomplikowany tytuł: *Pochodzenie, forma i stosowanie aktów ustawodawczych i rozporządzeń; heurystyka, dyplomatyka*